

Om resandets anatomi

Genom att betrakta resandet kan vi mäta temperaturen i samhället, skriver Bengt Sahlberg i "Gästkrönikan" och i sin kommande bok "Kungar, katastrofer och kryddor". Då tänker han inte närmast på att turisterna gärna gör som flyttfågeln och söker upp varmare breddgrader, utan mer på att vi i resandet kan avläsa hur vi har det ställt.

Vad har turism med kryddor att göra? Av Venedigs miljontals besökare är det säkert inte många som förknippar stadens dragningskraft med kryddhandel. Venetianerna sponsrade ekonomiskt det fjärde korståget i början av 1200-talet. Korsfararna lyckades genom detta stöd erövra Konstantinopel och som tack för hjälpen fick Venedig kontrollen över Bysans kryddhandel. Med de världiga vinsterna från kryddhandeln byggde köpmännen i Venedig de palats, kyrkor, broar och torg som idag tillsammans utgör en av Europas turistiska megaattraktioner. Exemplet är bara ett av många på att vägen till turismen är krokig.

Vad sägs om Gamla Teatern i Östersund som uppfördes 1883 som nykterhetsrörelsens största ordenshus. Idag är Gamla Teatern hotell med gamla fotografier och planscher från nykterhetsrörelsens storhetstid på väggarna men också med barer och en välkänd serie bilder av städer, i skepnader av Absolutflaskor, i attsalen.

Att turismen förmodligen är den mest världsomspännande industrin alla kategorier blir uppenbart när man penetrerar det turistiska utbudet. Knappast någon del av planeten är opåverkad av turismen. Besöksmålen kan vara allt från geografiska punkter till korridorer, ytor eller tidsmässigt avgränsade händelser.

Isvidderna vid polerna, världshaven, steeper och öknar attraherar besökare. I djunglerna hittar vi ekoturister som söker näppkontakt med bergsgorillor. Upp i bergen klättrar strapaturister. I träskan paddlar

naturturister bland krokodiler och mangroveträd och i grottor kryps det mellan stalagmiter och stalagtitler. Indianer, samer, maorierna och massaierna boplatser får besök av tematurister. Kärnkraftsverk, rymdbaser och shoppingcentra blir förr eller senare turistmål.

Den nu enda oexploaterade delen av vår närmiljö är vårt eget solsystem. Men turistiska rymdfärder lär bli verklighet på 2000-talet.

Mycket av resandet uppvisar en stabil struktur och är på förhållande destinationsbundet. Det gäller till exempel merparten av släkt- och vänsresand, fritidshusresand och affärsresand.

"I botten på allt resande finner vi avlagringarna av människans historiskt geografiska kolonisationsprocess."

Stora delar av turismen kan sägas spegla klimatskillnader där gynnsamma klimat är attraktiva för turister såväl som för flyttfåglar. Här är destinationsvalet mer fritt men den geografiska riktningen i stora drag given.

Så kallade megaattraktioner uppfattas av många som en del i resandets allmänbildning. Städer så som Paris kan betraktas som megadestinationer som presenterar inte bara en utan ett helt knippe megaattraktioner.

Vissa besöksmål har skapats på mer eller mindre jungfrulig mark som Disneyworld i ett av

Floridas träskområden. Vissa återuppstår på nytt varje år som ishotellet i Jukkasjärvi.

I den industrialiserade världen har resandet näst intill blivit "var mans egendom" genom teknisk utveckling, ekonomisk tillväxt och semesterlagstiftning. Redan nu, ett par år före ett nytt millennium, intar turismen positionen som världens största arbetsgivare mätt i antalet sysselsatta. År 2005 beräknar World Tourism Organization att antalet sysselsatta uppgår till närmare 350 miljoner. Rese- och turistindustrin spelar och kommer

"Det förefaller ganska unikt att en produkt (Eiffeltornet) kan förväntas ha en livslängd som sträcker sig generationer framåt i tiden."

otvetydigt att spela en allt viktigare roll som utvecklingsmotor i framtidens samhällen.

Ännu ofödda generationer kan ses som en gigantisk marknadspotential för framtida turismutveckling. Eiffeltornet kommer naturligtvis att vara ett besöksmål för dessa generationer århundraden framåt även om de mentala kartor som ska styra resandet till tornet idag inte finns i sinnevärlden. Det förefaller ganska unikt att en produkt kan förväntas ha en livslängd som sträcker sig generationer framåt i tiden.

Det finns mycket som talar för att mobilitet är ett tecken på välfärd och en förutsättning för välfärdsutveckling. Merparten av allt internationellt resande genereras från välfärdstaterna. Inom respektive samhälle är de ekonomiskt starkaste de som har möjlighet att resa och som också reser mest. De orter som avger och mottar flest resenärer är ofta de som växer snabbast ekonomiskt. När ekonomin sviktar minskar

resandet för dem som drabbas. Genom att betrakta resandet kan vi mäta temperaturen i samhället.

Mycket grovt kanske man kan säga att en plats blir ett resmål antingen genom att den har en eller flera attraktioner som resenärer av någon anledning uppfattar som önskvärda att stifta bekantskap med, eller att den ingår i resenärens nätverk.

En förutsättning för att en resa skall komma till stånd är naturligtvis också att platsen är tillgänglig för resenären. Tillgängligheten kan manifesteras i termer av reskostnad, restid, resstandard, resrisk och andra typer av barriärer. Sammantaget är hög attraktion, starka nätverk och god tillgänglighet grundläggande förutsättningar för en destination som vill utvecklas.

I botten på allt resande finner vi avlagringarna av människans historiskt geografiska kolonisationsprocess. Historiska kulturer och monument utgör attraktioner för resandet tillbaka i tiden. Kulturella rötter bildar osynliga nätverk som styr våra förflyttningar. Dagens ekonomiska och sociala strukturer bygger på etablerade rumsliga nätverk.

Turismen i dess nuvarande former kan alltså sägas vara det senaste lagret i det historiska globala landskapet. Kopplingen till tidigare lagringsmönster är stark. Framtidens turism kommer att bygga vidare på dessa tidigare strukturer. Att kunna identifiera utvecklingsprocessens fasta respektive rörliga delar är rese- och turistindustrins gordiska knut.

BENGT
SAHLBERG

Professor i turistvetenskap vid
ETOUR, European Tourism
Research Institute, i Östersund.